

ВІДМІННІ РИСИ ДЕПОЗИТНИХ КОРПОРАЦІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У СТВОРЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Розглянуто відмінні риси депозитних корпорацій (право залучати від фізичних осіб гроші до зберігання і зобов'язання зберігати свою ліквідність, яке впливає з їх першої відмінності). Визначено, помилковий підхід НБУ до сутності банківської ліквідності, її показники та нормативів, що сприяє виникненню недовіри населення до банків і банківської системи та призводить до виникнення нової кризи ліквідності.

The distinguishing features of deposit corporations are analyzed in the article (the right to attract physical persons money for their storage and the duty to be liquid, effluent from their first distinguishing feature). At the same time erroneous approach of NBU to essence of bank liquidity, its indexes and norms, stimulates to the origin of mistrust of population to the banks and banking system and to the origin of new crisis of bank liquidity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобальна фінансово-економічна криза загострила необхідність переосмислення підходів до цілого ряду властивостей і показників банківської діяльності, в тому числі й ліквідності банку. Стало зрозуміло, що платоспроможний, але неліквідний банк шансів на виживання майже не має [1, с.6]. Відповідно, науковці з проблем банківської діяльності усього світу прийшли до висновку, що банк, який не спроможний виплачувати своїм вкладникам по їх першій вимозі готівку, втрачає довіру населення, але, разом з тим, втрачається довіра населення не лише до цього банку, а і до банківської системи. Тому доцільно переглянути підходи вітчизняних науковців і НБУ [2, с.15-26] до сутності ліквідності банків, до її регулювання і приділити цим питанням якомога більше уваги, тому що банківська система є кровоносною (а, точніше, грошенисною) системою сучасної економіки, від надійної роботи якої залежить і надійність сталого економічного розвитку країни.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років показав, що більша частина вітчизняних, російських та білоруських науковців (О. Вовчак, В. Колесніков, Л. Кролівецька, О. Лаврушин, В. Міщенко, В. Стельмах та цілий ряд інших економістів), помилково ставиться до сутності банківської ліквідності, хоча діякі вітчизняні економісти (А. Мороз, Р. Михайлюк та інші) вважають, що банк, який залучив готівку від фізичної особи для зберігання, повинен повернути її вкладнику і теж готівкою, що, на наш погляд, цілком відповідає сутності банківської ліквідності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Криза ліквідності значної частки банків України у 2008-2009 рр. показала, що українські банки нехтували своєю ліквідністю заради прибутків, у зв'язку з цим обсяги наданих ними позичок у 2008-2009 рр. значно перевищували залучені ними на вклади кошти, а розмір залишків коштів у касі та високоліквідних цінних паперів у кредитно-інвестиційних портфелях банків звівся нанівець. За таких умов банки не мали можливості підтримувати свою ліквідність.

На наш погляд, особливо слід підкреслити, що в нормативних документах НБУ ліквідність банку розглядається як його здатність «...забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань...». Але практично так само НБУ визначає і платоспроможність банку, тобто як «...здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями», незважаючи на те, що платоспроможність і ліквідність банку хоч і взаємозв'язані, але різні поняття і, як відзначає О. В. Дзюблюк, «...між ними все-таки існує суттєва відмінність [3, с.261]».

Слід звернути увагу на те, що характеризуючи ліквідність банку, НБУ вважає, що банк повинен повертати кошти вкладнику «своєчасно», тобто лише після закінчення строку дії депозитної угоди, а не на його першу вимогу, що є суттєвим недоліком визначення банківської ліквідності, бо вкладник є власником коштів і має право розпоряджатися ними на свій розсуд, в тому числі отримати їх від банку достроково.

За таких умов невирішеною раніше частиною загальної проблеми ліквідності банків є, перш за все, визначення її сутності як в світлі світового підходу науковців до ліквідності банків, так і в світлі регулювання НБУ цієї властивості банків.

Постановка завдання. У статті передбачається висвітлити відмінні риси депозитних корпорацій і показати, що банк, який не має права залучати готівкові кошти від фізичних осіб на вклади, не має також і усіх властивостей депозитних корпорацій (банків). Крім того, в статті передбачається розглянути сутність банківської ліквідності і ті недоліки, які існують в підходах НБУ до цього питання, показати роль ліквідності депозитних корпорацій і їх спроможності підтримувати цю ліквідність в економіці країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роль банків як постачальника найбільшої частини грошової маси країни покладає на представників банківництва велику відповідальність перед суспільством, яке не повинно мати поводу ставити під сумнів ліквідність, платоспроможність чи стійкість будь-якого окремого банку, чи банківської системи взагалі. Відповідно до своїх функцій та структури економіки України, усі банки відносяться до «інших депозитних корпорацій», які, в свою чергу, входять складовою частиною до сектору фінансових корпорацій. Основним видом діяльності «інших депозитних корпорацій» є фінансове посередництво. Зобов'язання «інших депозитних корпорацій» мають форму депозитів або короткострокових депозитних сертифікатів, що виступають як близькі замітники депозитів при мобілізації фінансових ресурсів і включаються до показника грошей в широкому розумінні. До цього підсектору належать усі універсальні та спеціалізовані банки, включаючи і клірингові установи.

Що таке «депозитна корпорація» чи «депозитний інститут»? Це питання виникло у 2009 році, коли НБУ згідно з Класифікацією інституційних секторів економіки (KICE) України, затвердженою наказом Держкомстату України № 96 від 18 квітня 2005 р., ввів нову ринкову термінологію щодо класифікації інституційних одиниць – банків і небанків, відповідно до чого всі банки як інституційні одиниці було віднесено до сектору фінансових корпорацій. У світовій практиці до депозитних інститутів (depository institutions) відносять фінансові установи (financial institutions), які приймають депозити до зберігання та надають позики під процент [4, с.22], і до яких відносять, перш за все, комерційні банки, діяльність яких, як правило, заснована на зворотній основі запозиченої вартості.

Заслуговує на увагу те, що світова міжнародна практика накопичила чималий практичний досвід діяльності банків, який молодим незалежним країнам слід якомога більше переймати і застосовувати у своїй банківській практиці. Проте не можна не відмітити, що з боку теоретичних питань грошей, фінансів та кредиту світова практика дає нам приклади не завжди глибокого теоретичного підходу до визначення тих чи інших понять, прикладом чого можна в даному контексті назвати віднесення банків до фінансових установ, які разом з тим «приймають депозити до зберігання та надають позички під процент», тобто, виконують чисто кредитні, а не фінансові посередницькі операції.

В Україні згідно методологічному коментарю НБУ до сектору фінансових корпорацій і, відповідно, депозитних корпорацій, відносять, перш за все, центральний банк країни, тобто НБУ, а також «інші депозитні корпорації», тобто комерційні банки усіх форм власності, які включаються до сектору фінансових корпорацій, основною функцією яких є фінансове посередництво та які емітують зобов'язання у формі депозитів чи інших інструментів залучення фінансових ресурсів, що включаються до грошових агрегатів [5, с.181].

Залишаючи за межами цієї статті характеристику Національним банком України депозитних корпорацій, які взагалі-то не «емітують зобов'язання у формі депозитів», а створюють їх при зарахуванні наданої ними позички на поточний рахунок позичальника (що,

на погляд автора, ніяким чином не можна ототожнювати з емісією зобов'язань у формі депозитів), потрібно все ж таки підкреслити головну рису депозитних корпорацій.

На думка автора, головною особливістю (рисою) депозитних корпорацій, яка впливає з їх назви, є залучення ними готівкових коштів населення у депозити (перш за все) і надання їх у позики (саме залучення депозитів, а не їх створення при наданні позичок), в зв'язку із чим такі корпорації і зветься депозитними. Відповідно за таких умов, не менш важливою особливістю (рисою) депозитних корпорацій, яка впливає з їх першої особливості – отримання від НБУ права залучати готівкові кошти фізичних осіб на депозити – є їх ліквідність, тобто спроможність повертати ці депозити вкладникам за їх першою вимогою готівкою.

Зрозуміло, що за логікою, недепозитні корпорації, тобто, такі, які за своєю назвою, а отже, і за функціональним призначенням, взагалі не мають права залучати кошти фізичних осіб на депозити та надавати їх у позички під процент (наприклад, клірингові банки), взагалі не мають і не повинні мати як одну з розпізнавальних особливостей «інших депозитних корпорацій» – ліквідність. Однак, з часом НБУ надав спеціалізованим банкам (іпотечним, кліринговим та інвестиційним) право залучати кошти від фізичних осіб на депозити, але обмежено (окрім ощадного) – у розмірі 5% їх регулятивного капіталу, а кліринговим банкам дозволив ще й надавати та отримувати міжбанківськи позички у розмірі 100% їх регулятивного капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Обмеження спеціалізованих банків щодо залучення ними вкладів фізичних осіб та можливості надавати і отримувати позички на міжбанківському ринку

Обмеження	Види спеціалізованих банків			
	Ощадні	Клірингові	Іпотечні	Інвестиційні
Залучення вкладів фізичних осіб	не обмежено	не більше 5% регулятивного капіталу		
Надання та отримання позичок на міжбанківському ринку	не обмежено	не більше, ніж 100% регулятивного капіталу	не встановлено	Не встановлено
Норматив миттєвої ліквідності	Н4 не менше 30%	Н4 не менше 90%	Н4 не менше 30%	Н4 не менше 20%
Норматив поточної ліквідності	Н5 не менше 40%	Н5 не менше 40%	Н5 не менше 40%	Н5 не менше 40%
Норматив короткострокової ліквідності	Н6 не менше 60%	Н6 не менше 60%	Н6 не менше 60%	Н6 не менше 60%

Як видно з даних табл. 1, сьогодні усі спеціалізовані банки мають право залучати кошти від фізичних осіб на депозити, але, якщо ощадбанк має необмежене право на залучення таких коштів, то для інших спеціалізованих банків це право обмежено 5% розміром їх регулятивного капіталу. До того ж, як видно з даних табл. 1, клірингові банки мають ще й право надання та отримання позичок на міжбанківському ринку. Разом з тим, слід відмітити, що чим частіше банк звертається до міжбанківського ринку за позичками, тим ясніше стає зменшення його стійкості.

З даних табл. 1 також видно, що НБУ встановив однакові (30%) значення нормативу миттєвої ліквідності як ощадним банкам, які мають необмежене право залучати депозити, і іпотечним банкам, в яких це право обмежене 5% розміром їх регулятивного капіталу, що на наш погляд, вряд чи можна вважати продуманим та обґрунтованим розміром такого нормативу.

Зрозуміло, що банки, які отримали право залучати кошти від фізичних осіб, повинні мати спроможність повертати ці вклади по першій вимозі своїх вкладників готівкою (тобто мати таку особливу рису депозитних банків, як ліквідність). Разом з тим, спеціалізованим

банкам (з причини обмеження обсягу залучення коштів від фізичних осіб на депозити) встановлені усі показники ліквідності (миттєвої, поточної та короткострокової). Але, на наш погляд, таким банкам слід встановлювати лише один показник ліквідності (та й той лише у вигляді загальної ліквідності – як співвідношення досконало ліквідних і високоліквідних активів до загального обсягу залучених вкладів).

З викладеного вище можна зробити, на наш погляд, дуже простий висновок, який далеко не всіма науковцями приймається як реальна даність, а саме – ліквідність (як спроможність банку виплачувати готівкою вклади за першою вимогою вкладника) притаманна лише депозитним банкам чи корпораціям, основною рисою (і правом) яких є необмежене право залучення коштів на депозити у фізичних осіб. Тому, у депозитних корпорацій ліквідність є однією з найважливіших рис, дотримання якої свідчить про сталість банку.

Що ж стосується спеціалізованих (іпотечних, клірингових та інвестиційних) банків, то в зв'язку з обмеженим правом залучення ними коштів від фізичних осіб на вклади, ліквідність цих банків є важливою, але не основною рисою їх діяльності, бо недотримання банком лише своєї ліквідності не стане головною причиною його банкрутства.

Заслуговує на увагу те, що ліквідність банку розглядалася (і розглядається ще й досі) науковцями країн СНД як «...його здатність своєчасно та без втрат виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами. [6, с.127]». На жаль, але практично так само (тобто як здатність банку «...своєчасно виконувати свої зобов'язання»; «вчасно і повністю виконувати свої поточні зобов'язання, задовольняти вимоги вкладників та попит позичальників» розглядається ліквідність банку рядом економістів і сьогодні, в тому числі і вітчизняними [7, с.331; 8, с.203; 9, с.438; 10, с.10; 11, с.472].

Визначення ліквідності банку як його здатності «...забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань...» розглядається сьогодні і НБУ, хоча він практично так само визначає і платоспроможність банку, тобто як «...здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями».

Разом з тим у спеціальній, в тому числі і вітчизняній літературі існують і більш точні, хоча й нерозповсюджені визначення ліквідності банку, наприклад: «Банк вважається ліквідним, якщо суми його готівкових коштів та інших ліквідних активів, а також можливості швидко мобілізувати кошти з інших джерел достатні для своєчасного погашення боргових і фінансових зобов'язань» [12, с.138]; «Банк вважається ліквідним, якщо він може отримати ліквідні кошти по прийнятним цінам, в необхідній кількості і в необхідний момент часу» [13, с.328]; ліквідність банку – це його «...здатність вчасно виплачувати готівку за своїми зобов'язаннями» [14, с.137; 15, с.26; 16, с.75], в яких чітко й однозначно висвітлено, що ліквідність банку означає його здатність вчасно виконувати свої зобов'язання готівкою (хоча й ці визначення, на наш погляд, мають потребу в уточненні, тому що слово «вчасно» встановлює момент обов'язкового повернення вкладу лише після закінчення строку дії депозитної угоди, а не на першу вимогу вкладника).

Слід підкреслити, що ліквідність банку цілком і повністю пов'язана з рухом готівки, відображуючи спроможність банку на першу вимогу вкладників (чи надійних позичальників) виплачувати їм готівку. Саме тому банку для підтримки своєї ліквідності потрібні не взагалі кошти в грошовій формі, а тільки готівка. І чим вища купівельна спроможність грошей в країні, тим вагомій стає існування в банку його ліквідності.

П. Роуз, розглядаючи ліквідність банку, підкреслює, що «...готівка як актив необхідна для задоволення потреб банку у ліквідних коштах (тобто тих, які можна негайно витратити у разі вилучення депозитів, для надання кредитів і задоволення інших непередбачених чи термінових потреб)» [13, с.22-65]. Отже, не всі кошти (кошти взагалі чи активи банку) можуть використовуватися для підтримки банком своєї ліквідності, а тільки готівкові кошти.

Як пишуть інші закордонні економісти, «всі активи можна розташувати в чергу від найбільш до найменш ліквідних. Самим ліквідним активом є готівка в касі, а про рівень ліквідності інших активів судять по тій легкості, з якою вони можуть бути перетворені (шляхом продажу чи інкасування) в готівкові кошти». Відповідно, до ліквідних активів

відносять такі, «...які можуть бути легко перетворені в готівкові кошти з невеликим ризиком втрати чи взагалі без нього» [4, с.254-298].

За П. Роузом, активи (фінансові інструменти) банків «...звуться ліквідними, якщо їх можна швидко продати на готівковому ринку при низькому ризику втрат для продавця», тобто перетворити активи в готівку, власне, в ту їх форму, яка і забезпечує своєчасне виконання банком своїх зобов'язань, тобто підтримку своєї ліквідності. Тому, «коли виникає потреба в ліквідних коштах, вибірково активи продаються до тих пір, доки не буде задоволений попит на готівкові кошти. Цю стратегію управління ліквідністю – далі пише П. Роуз, – часто називають трансформацією активів, оскільки ліквідні кошти поступають за рахунок перетворення негрошових активів в готівкові кошти» [13, с.167-194].

Таким чином, як видно з наведених підходів знаних закордонних фахівців банківської справи, до ліквідних активів, врешті рещт, відноситься, перш за все, готівка, тому і підтримка банком своєї ліквідності завжди потребує готівки, саме чого, на жаль, не визнає більшість вітчизняних економістів. Зрозуміло, що таке нечітке визначення вітчизняними економістами ліквідності активів (так само, як і ліквідності банку) ускладнює чітке розуміння і показників, і нормативів ліквідності банку. Наприклад, як вважають деякі з вітчизняних економістів, «Ліквідність активів передбачає, що активи можуть бути безпосередньо використані для погашення боргових зобов'язань або трансформуватися в грошові та інші платіжні засоби, іншу грошову форму» [1, с.4-9]. В цьому висловлюванні, перш за все, визначення поняття готівкової формою ліквідних активів і, до того ж, не підкреслено, що ліквідні активи можуть трансформуватися лише в готівку, яка і є досконалим ліквідним активом, саме який тільки і може бути безпосередньо (тобто негайно, по першій вимозі) використаний для погашення боргових зобов'язань, а не взагалі трансформуватися «в грошові та інші платіжні засоби, іншу грошову форму». Що ж стосується «інших платіжних засобів та іншої грошової форми», то це можна розуміти лише як безготівкову форму грошей, яка не має безпосереднього відношення саме до ліквідності банку, хоча НБУ відносить до ліквідних активів такі, які можуть бути швидко проконвертовані як в готівкові, так і в безготівкові кошти, в чому, проявляється помилковість підходів НБУ до сутності банківської ліквідності, для дотримання якої банку потрібна тільки готівка.

Заслуговує на увагу те, що на відміну від ліквідності, платоспроможність банку розглядається у світлі достатності його власного капіталу, який гарантує вкладникам виконання взятих банком на себе зобов'язань. Відповідно, банк вважається неплатоспроможним тільки тоді, коли його власний капітал має знак «мінус», але якщо банк має позитивну суму власного капіталу, то він вважається платоспроможним, хоча він може вже бути неліквідним.

Разом з тим, ототожнюючи платоспроможність і ліквідність банку і не враховуючи відповідну форму грошей, НБУ все ж таки встановив банкам різні економічні нормативи: один норматив платоспроможності і аж три нормативи ліквідності. І якщо норматив платоспроможності (як відношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів банку) і «...відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями...», то усі нормативи ліквідності відображують, перш за все, підходи НБУ до сутності ліквідності банку як необхідності останнього повертати вкладнику його вклад лише після закінчення строку дії депозитної угоди.

Саме тому НБУ визначає сутність ліквідності банку як необхідної передумови існування збалансованості між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів. За таких умов і встановлено методика розрахунку нормативів ліквідності (Н4, Н5 та Н6), які відображують співвідношення однакових обсягів розміщених активів та боргових зобов'язань різних (за нормативами) по строкам, що не відповідає дійсної сутності банківської ліквідності, яка вимагає від банку повернення вкладнику будь-якого його вкладу та й ще готівкою, бо саме готівкою вкладник передав банку свої кошти на зберігання.

Зрозуміло, що коли б НБУ вважав, що банк повинен повернути вклад вкладникові за

його першою вимогою, незалежно від строку на який залучений вклад, то необхідність в збалансованості між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку як одна з характеристик ліквідності банку була б зайвою. За таких умов необхідно б було встановити один, максимум два нормативи: норматив загальної ліквідності, як співвідношення суми досконало ліквідних і високоліквідних активів до загальної суми вкладів (фізичних і юридичних осіб) і норматив миттєвої ліквідності як співвідношення суми досконало ліквідних і високоліквідних активів до загальної суми вкладів фізичних осіб. Однак, навіть і за цих умов повертати вкладнику (фізичній особі) його вклад необхідно готівкою, перш за все, тому, що банк залучив цей вклад готівкою. Але, навіть, коли банк створив вклад при наданні позички своєму позичальнику, зарахувавши позичку на поточний рахунок вкладника, навіть і в цьому разі банк повинен видати такий (створений банком) вклад готівкою (на першу вимогу власника рахунку), що випливає вже з того, що власник коштів на поточному рахунку має право отримувати з нього кошти і готівкою.

Якщо банк не може виплачувати готівку, то він вважається вже неліквідним, хоча ще і платоспроможним. Але неліквідною робить депозитну корпорацію саме недостатність досконало ліквідних (готівкових і прирівняних до них коштів) і високоліквідних активів і неможливість їх придбати швидко і за розумною ціною. Але таке становище виникає у депозитної корпорації лише тоді, коли вона неефективно здійснює управління своєю ліквідністю. Не випадково знаний фахівець банківської справи П. Роуз ще наприкінці ХХ ст. відмічав, що в періоди економічних криз «Управління ліквідністю стало для банків більш важливим завданням, чим раніш, оскільки тепер вони можуть бути закритими при виникненні нестачі ліквідних коштів, навіть якщо формально ще платоспроможні» [13, с.163-186].

До того ж, вітчизняні економісти (та ряд економістів СНД) не мають єдиного погляду на рівень ліквідності тих чи інших видів активів банку, в зв'язку із чим вони часто-густо одні й ті ж самі активи відносять до груп різного рівня ліквідності, що замість чотирьох груп балансових активів, розглядається аж 13 груп ліквідних активів, що наглядно видно з нижчеприведеного:

- 1) грошові кошти або готівка: В. Стельмах, В. Міщенко та інші;
- 2) первинні та вторинні резерви ліквідності: П. Роуз, Е. Рид та інші;
- 3) активи у безпосередньо ліквідній формі: О. Дзюблюк;
- 4) високоліквідні активи: О. Вовчак, В. Колесников і Л. Кроливецька, В. Стельмах, В. Міщенко, НБУ;
- 5) легколіквідні активи: О. Дзюблюк;
- 6) ліквідні активи: О. Вовчак, В. Стельмах, В. Міщенко, НБУ;
- 7) позички, в тому числі, надані корпораціям: В. Колесников та Л. Кроливецька, П. Роуз, Е. Рид та інші;
- 8) важколіквідні активи: О. Дзюблюк, В. Стельмах, В. Міщенко та інші;
- 9) низьколіквідні активи: В. Стельмах, В. Міщенко та інші;
- 10) низьколіквідні та неліквідні активи: О. Вовчак та інші;
- 11) неліквідні активи: О. Вовчак та інші;
- 12) недохідні: О. Вовчак та інші;
- 13) квазі дохідні: О. Вовчак та інші.

Як видно з даного переліку, існує дуже широкий діапазон визначення груп активів за ступенем їх ліквідності, хоча за укрупненою групуванням усі балансові активи поділяються на 4 групи: готівка та прирівняні до неї кошти; інвестиційні цінні папери, позички та будинки і обладнання.

Однак, враховуючи те, що під ліквідністю грошового активу розуміється його здатність у будь-який момент часу перетворитися у купівельний і платіжний засіб, тобто в готівку (або бути таким же) без втрат (чи з мінімальними втратами), автором запропонована класифікація груп активів за рівнем їх ліквідності, яка визначається часом, за який грошовий актив може перетворитися в готівку (табл. 2)

Таблиця 2

Класифікація груп активів, які використовуються при розрахунках нормативів і коефіцієнтів ліквідності банків за критерієм їх здатності у будь-який момент часу перетворитися без втрат (чи з мінімальними втратами) в готівку

Ступінь ліквідності активів	Види активів	Ступінь доходності	Ступень ризику
Досконалоліквідні	1. Первинні резерви ліквідності – готівка та прирівняні до неї кошти (кошти на коррахунках у НБУ та інших банках)	Без доходу	Без ризику
Високоліквідні	2. Вторинні резерви ліквідності (цінні папери уряду та крупних корпорацій)	Низькодохідна	Мінімальна
Ліквідні	3. Активи, які за передбаченим строком можуть бути перетворені в готівку (строкові позички)	Високо- та середньодоходна	Висока і середня
Неліквідні	4. Активи, які не увійшли до перших трьох груп	Середньодоходна та бездохідна	Середня та максимальна

Як видно з табл. 2, ступінь ліквідності активів відповідає укрупненим групам балансових активів: каса та кошти на коррахунках в НБУ та інших банках; інвестиційні цінні папери уряду та крупних небанківських і надійних корпорацій; позички; будівлі та обладнання, що дає змогу співвідносити активи балансових груп з рівнем їх ліквідності, суттєво спрощує і методику розрахунку показників банківської ліквідності.

Заслуговує на увагу те, що криза банківської ліквідності у 2008-2009 рр. в Україні (так само як і в цілому ряді країн світу) підірвала довіру населення не лише до окремих банків і всієї банківської системи країни, але криза банківської ліквідності підірвала довіру населення, навіть, і до Уряду, про що писав В. Геєць ще у 2009 році [17, с.5-7]. Відповідно, криза ліквідності банків показала їх ненадійність, що для економіки країни грає дуже негативну роль.

Невипадково, що сьогодні ліквідність та платоспроможність банків та банківської системи країни турбує не тільки банки і їх клієнтів в усьому світі, а і вчених-фахівців банківництва тому, що платоспроможний, але неліквідний банк, стає нежиттєспроможним.

Висновки і перспективи подальших розробок. З вищевикладеного випливає, що існує нагальна необхідність переосмислення НБУ стійкості банків і банківської системи з точки зору не лише їх платоспроможності, а, перш за все, їх ліквідності. Бо саме відсутність ліквідності банку створює йому серйозні труднощі в його практичній діяльності і, навіть, приводить до банкрутства. Зрозуміло, що банк може деякий час залишатися платоспроможним (тобто, мати достатній власний капітал), втративши при цьому свою ліквідність (як здатність виплачувати готівку своїх вкладників або надійних позичальників), але такий стан банку неминуче веде його до банкрутства.

Тому, виникнення кризи банківської ліквідності в Україні у 2008-2009 рр. (а з нею і кризи довіри населення до банків) зумовлено саме тим, що маючи достатній власний капітал (за нормативом платоспроможності) і виконуючи усі нормативи ліквідності і, перш за все, поточної та короткострокової (які науково не обґрунтовані або їх обґрунтованість не

оприлюднена), банки не бачили загрози своєї ліквідності, що й привело цілу низку українських банків до кризи їх ліквідності, в зв'язку із чим більшість з них у 2008-2009 рр. не могла виплачувати саме готівку своїх вкладників, а НБУ при цьому ще й видав положення про заборону банкам протягом 6-ти місяців повертати вкладникам їх гроші на їх вимоги (як першу так і багаторазові).

За таких умов роль банківської ліквідності як відмінної риси депозитних корпорацій (які отримали необмежене право залучати кошти на вклади від фізичних осіб) важко переоцінити, так само як і роль самих депозитних корпорацій в створенні кризи банківської ліквідності і, відповідно, банкрутства значної кількості українських банків.

Відповідно, перспективами подальших розробок проблеми банківської ліквідності є удосконалення підходів до визначення сутності ліквідності банку як його спроможності на першу вимогу вкладника видавати йому готівку, а також удосконалення підходів до розрахунку показників і нормативів банківської ліквідності, що у цілому дасть змогу банкам застерігатися від кризи своєї ліквідності і сприяти сталості банків і банківської системи.

Список використаної літератури

1. Міщенко В. Нові підходи до регулювання банківського сектору // В. Міщенко, А. Незнамова, Ш. Базель / Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 4–9.
2. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. – № 368, із змінами та доповненнями станом на 01.01.2011 р. – 124 с.
3. Дзюблюк О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки / О. В. Дзюблюк. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 511 с.
4. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело / Р. Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз; [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 856 с.
5. Методологічний коментар НБУ // Бюлетень НБУ. – 2010. – № 3. – С. 178–189.
6. Деньги, кредит, банки / под ред. О. И. Лаврушина. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 448 с.
7. Енциклопедія банківської справи України / редкол.: В. С. Стельмах (голова) та інші. – К.: Молодь, Ін Юрі, 2001. – 679 с.
8. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: [підруч.] / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 564 с.
9. Банковское дело [под ред. В. И. Колесникова, Л. П. Кроливецкой]. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 476 с.
10. Стельмах В. С. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду / В. С. Стельмах, В. І. Міщенко та інші: Науково-аналітичні матеріали. – К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. – 2008. – Вип. 11. – 286 с.
11. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / кол. авт., под общ. ред. А. Г. Грязновой. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 1465 с.
12. Рид Э. Коммерческие банки / Э. Рид, Л. Коттер, Э. Гилл, Г. Смит; [пер. с англ.]. – М.: СП «Космополис», 1991. – 480 с.
13. Роуз П. Банковский менеджмент; [пер. с англ.] / П. Роуз. – М.: Дело, 1997. – 743 с.
14. Михайлюк Р. В. Ліквідність та прибутковість – фактори зміцнення фінансової стійкості комерційного банку / Р. В. Михайлюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2006. – Вип. 24. – С. 135–139.
15. Основы банковского дела / под ред. А. Н. Мороза. – К.: Либра, 1994. – 330 с.
16. Рябініна Л. М. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку, їх взаємозв'язок, відзнаки і вплив на його діяльність // Банківська справа. – 2009. – № 6. – С. 72–84.
17. Геєць В. Довіри немає не до банківських інститутів. Довіри немає до влади // В. Геєць / Фондовий ринок. – 2009. – № 22. – С. 5–7.